

تلگراف مستر مارلینک بسرادواردگری

(واصله ۱۱ ژوئیت)

« تهران ۱۱ ژوئیت ۱۹۰۸ امروز صبح وزیر امور خارجه از طرف دولت »
 « ایران و وزیر دربار از جانب شاه برطبق شرایطی که من تصویب نموده بودم »
 « رسماً معذرت خواستند. »
 « امید من اینست که اکثر پناهندگان تا یکروز دیگر از سفارت خارج »
 « خواهند شد. »
 « وزیر دربار نیز از طرف شاه بمن پیغام شفاهی او را درباب اینکه شرایط »
 « مقرر را بدون کم و زیادمرعات خواهد نمود برای من نوشت. »

تلگراف مستر مارلینک به سرادواردگری

(واصله ۱۱ ژوئیت)

« تهران ۱۱ ژوئیت ۱۹۰۸ بستی های سفارت شاه همین الان پیغامی برای »
 « من فرستاده در ضمن آن اعلیحضرت اظهار میل میکند که اولاً در مورد شش نفر از »
 « بستیه مدت تبعید آنها از پنج الی ده سال مقرر شود ثانیاً چهار نفر دیگر باید بو »
 « خود رفته و دیگر بتهران نیایند ثالثاً آن اعلیحضرت بطور دقت مواظب خواهد بود »
 « که کلیه اشخاصیکه از سفارت خارج میشوند در اقدام هیجان آمیزی بر علیه شاه »
 « شرکت نمایند. »

« این پیغام شاه بعقیده من بسیار مخالفت دلخواه است در باب قسمت اول آن »
 « من تا دیروز از دادن صورت اسامی متحصنین سفارت امتناع داشته میترسیدم هر »
 « گاه اسامی آنها معلوم شود طرفداران شاه از خانواده و اموال آنها انتقام خواهند »
 « کشید در ۸ شهر جاری يك نفر از وکلای اصفهان که بمیل خود از سفارت خارج »
 « شد شاه او را پذیرفته و او اسامی تمامی بستیهایی معتبر را بآن اعلیحضرت داد شاه »

« الحال پیشنهاد نموده که در مورد شش نفر از آنها مدت تبعید طویل باشد و در »
 « ضمن تمام مذاکرات این طور فهمیده ام که سه نفر یا چهار نفر فقط بایستی بمدت »
 « شش یا هشت ماه از مملکت خارج باشند. »

« اما در باب قسمت دوم پیغام آن اعلیحضرت که تقاضای جدیدی است و آن »
 « مربوط به دو نفر است که خانه آنها در قراجه داغ که ولایت امیربهدر جنگ است »
 « میباشد و حکمفرمائی و اقتدار او در آنجا مسلم است. »
 « بستیه از ترك سفارت ابراز بی میلی میکنند و هرگاه آنها از قسمت »
 « سوم این پیغام با خبر شوند همه از رفتن امتناع خواهند نمود. »

« من از مفتاح السلطنه که پیغام آن اعلیحضرت را برای من آورده »
 « خواهش نمودم که بشاه اطلاع دهد عفو تمام بستیهایی یکی از تقاضاهای دولت اعلیحضرتی »
 « بوده و فقط محض آنکه فرصتی برای رفع این هیجان فعلی باشد آندولت بخواهش »
 « اعلیحضرت رضا داده که سه یا چهار نفر برای مدت معینی از مملکت خارج شوند »
 « بعلاوه من اظهار یقین نمودم که این شرایطی را که شاه علاوه پیشنهاد نموده که در »
 « جزو آنها یکی تنبیه بعضیها است که در حقیقت عفو عطا شده و باید تبعید شوند »
 « دولت اعلیحضرتی بهیچوجه قبول نخواهند نمود و پیغام شاه مخصوصاً قسمت سوم »
 « آن که بنابر اطمینانات وزیر دربار امروز صبح بمن رسید و بنا بر تذکارتی که من »
 « در قبول طریقه ترضیه نمودم که سایر تقاضاهای ما باید بدون کم و زیاد قبول شود »
 « تأثیر بسیار نا مساعدی بروز خواهد داد. »

« اما در باب قسمت اول با جرات ارائه طریق مینمایم که بمن اجازه داده »
 « شود که توسط وزیر امور خارجه شاه را مستحضر دارم که حد مدت تبعید از ایران »
 « یکسال باشد و اینکه دولت اعلیحضرتی قسمت دوم را نمی توانند قبول کنند و قسمت »
 « دوم و سوم روی هم رفته بهانه ایست برای عاقل ساختن اثر عفو. »

مراسله مستر مارلینگ بسراد واردگری

مورخه ۱۵ ماه ژویه از قلهك

« من افتخار دارم را پورت ذیلرا که متمم حکایت وقایع راجعه به (کودتا) »
 « جدیدیکه ابتدای آن در مراسله ۱۸ ماه ژون شروع شد تقدیم نمایم . »
 « در آن روز و در دو روز بعد ظاهراً از انجمنها قدری جدیت بروز نمود »
 « در صورتی که مجلس خیلی مایل بود که صلح بر قرار نماید و بهانه بدست شاه برای »
 « بعضی اقدامات سخت داده نشود و باین نتیجه سعی می نمود که از طرف انجمنها »
 « اقدامی نشود . »

« اتصالاً مذاکرات ما بین وزراء و مجلس از یکطرف و در بار از باغ شاه »
 « از طرف دیگر در جریان بود . »

« مذاکرات در خصوص تقاضاهائی که شاه نموده بود خیلی طولانی و جلسه »
 « مجلس که تا خیلی دیر منعقد بود بالاخره تقاضاهای مذکور را رد نمود جای تردیدی »
 « باقی نیست که دربار نتیجه رای مجلس را قبلاً پیش بینی نموده بواسطه این که »
 « تدارکات لازمه برای اقدامات روز بعد کاملاً دیده شده بود اخبار سر گذشت واقعه »
 « روز سه شنبه ۲۳ ماه ژون پیش از آنچه در ایران معمول بوده متضاد است لیکن در »
 « این چند فقره همه متفقند که رؤسای مشروطین و مخصوصاً سید عبدالله بدسته »
 « خود تاکید نموده بود که آنها باید فقط از خود دفاع نمایند و تیر اول را يك سر باز »
 « (ممکن است که در روی هوا) در کرده بود و بعد از در رفتن تیر اول آنوقت »
 « انجمنها بقشون شلیک نمودند هر چند که این مسئله فی حد ذاته دارای اهمیتی نیست »
 « بواسطه اینکه واضح بود که شاه مصمم باستعمال قوای قهریه شده بود . »

« من گمان میکنم که بدون شك کسی عمداً بصاحبمنصبان روسی تیری »
 « نینداخته تمام ایرانیها میگویند که بدو حکم اکیدی از طرف رؤسا شده بود که »
 « همچو اقدامی نشود و مسیو هارتویک بمن اطلاع داد که عقیده یکی از صاحبمنصبان »

سلطان احمد شاه

« روسی هم همین طور بود اگر چنانچه بر خلاف این میل ملیین بود عقلاً باور کردنی »
 « نیست که آنها با داشتن سنگر های خوب و قلت مسافت از کشتن صاحبمنصبان »
 « مذکور عاجز بوده اند . »

« بعلاوه تمام صاحبمنصبان روسی بدون ترس در نقاط بسیار خطرناک رفت »
 « و آمد مینمودند یکی از وکلای مجلس بمن گفت که برای ملیین ممکن بود مخصوصاً »
 « کننل لیاخوف را هر دقیقه که میخواستند بکشند . »

« اگر چنانچه آن صاحبمنصبان کشته میشدند یقیناً نتیجه زد خورد بکلی »
 « تغییر میکرد و سلامتی آنها بواسطه این مطلب بود که عیقه مردم عموماً بر این »
 « بود که اگر آنها کشته بشوند باعث دخالت روسیه خواهد گردید . »

« صاحبمنصبان مذکور بخوبی جلو گیری از احجافات تائینهای خود و تاپاک »
 « اندازه هم از فوج سیلا خور و سوار های امیر بهادر نمودند بدلیل آنکه عده بسیار »
 « قلیلی ازدکاکین و خانها به استثنای خانهای که مخصوصاً نشان شده بود (از قبیل »
 « خانه ظل السلطان و بانوی عظمی) غارت گردید . »

« ابتدا خبریکه از زد و خورد تهران بمن رسید قدری پیش از ساعت هفت »
 « صبح بود چند ساعت بعد من بزرگنده برای ملاقات مسیودوهار تویک رفتم برای ایشان »
 « هم تقریباً خبری مثل خبر من رسیده بود ولی عقیده ایشان بر این بود که تا خبر »
 « صحیحی برای ما نرسد ما نخواهیم توانست اقدامی نمائیم من دو مرتبه در ساعت »
 « دوازده بملاقات ایشان رفته ایشان قبول نمودند که مترجمین خود را بتهران »
 « فرستاده بشاه خطراتی که برای اروپائیها مترتب است خاطر نشان نمایند . »

« وقتی که در ساعت سه بعد از ظهر من دو مرتبه نزد ایشان رفتم ایشان قبول نمودند »
 « که بعلاوه پیغام مذکور فوق بترجمین دستور العمل داده شود که شاه را از »
 « اطمینانانی که در خصوص برقراری مشروطیت داده بود یادآوری نمایند . »

« مسیودوهار تویک مسیوباروناوسکی) را احضار نموده و دستور العمل بطوری »
 « که قرار شد باو داد من (بمسیودوهار تویک) اظهار نمودم که من (بمستر چرچیل) »

« دستور العمل کتبی خواهم داد (مسیوهارتویک) راضی شدند که (مستر چرچیل) »
 « و مسیو بارناوسکی در ساعت پنج بعد از ظهر در سفارت اعلیحضرتی یکدیگر را »
 « ملاقات نموده و از آنجا بطرف تهران حرکت نمایند ولی (مسیو بارناوسکی) »
 « تا ساعت شش حاضر نشد. »
 « در بین راه از سفارت بباغشاه (مستر چرچیل) دستور العمل را که »
 « من باو داده بودم بمسیو بارناوسکی نشان داد و قرار دادند که مسیو بارناوسکی ترجمه »
 « آنرا بشاه اظهار دارد. »
 « پس از اظهار ترجمه مذکور اعلیحضرت شاه قول اکیده به آنها داد که »
 « غارت و اغتشاش نخواهد روی داد و حکم مخصوصی برای محافظت محلاتیکه اداره »
 « تلگراف خانه انگلیس و بانک شاهنشاهی در آنجا واقعند صادر گردید و نیز حکم شد »
 « که مستحفظین مخصوصی برای اجزای تلگراف خانه در حین رفت آمد آنها »
 « معین گردد یاد داشتی را که (مستر چرچیل) راجع بملاقات در باغشاه نوشته »
 « لفا فرستاده شد. »
 « بمحض اینکه اخبار حوادث رسید من ماژراستوکس را بشهر فرستاده »
 « و دستور العمل باو دادم نگذارد کسی در سفارت متحصن اختیار نماید مگر اینکه جان او »
 « در معرض خطر فوری باشد. »
 « ماژراستوکس هر چند ساعت بساعت اخبار شهر را بتوسط تلفن بمن می »
 « رسانید از راپورتهای او همچو فهمیده میشود که غارت زیادی کرده شده است چون »
 « که او مشاهده نموده بود که سرباز هم از بریکاد قزاق و هم از فوج سیلاخور با »
 « غنایم زیاد مختلف بطرف باغشاه حرکت میکردند و حتی غنایم مذکور در راروی »
 « گاریهای توپ انبار کرده و حرکت میدادند و همچنین در موقعی که او در دکانی »
 « که چند قدم از سفارت دور بود برای تلفن زدن رفته بود چهار نفر از سوارهای »
 « امپریهادر قصد دخول برای غارت نمودند نسبتاً کمتر از دکانین و خانهای شخصی »
 « غارت شد اغلب اموال غارت شده متعلق بعمارت بزرگ ظل السلطان و مجلس بود »
 « خسارت فوق العاده بخارج عمارت ظل السلطان روی نداد چونکه دکنر زلیگان برای »

« پرستاری مجروحین بتهران رفته بود و از در عمارت گذشته بمن اطلاع داد که هر »
 « چند قدری خرابی شده ولی باصل عمارت صدمه وارد نیامده است عصر عده از »
 « اشخاص از طبقات مختلف دستگیر شدند اسامی اشخاصی که لازم ذکرند از قرار »
 « ذیل است دو نفر از مجتهدین مهم (سید عبداللّه و سید محمد شیخ رئیس مستشار الدوله) یکی از »
 « رؤسای مهم تجدد خواهان و وکیل تبریز ناطق معروف (ملک المتکلمین و جهانگیر »
 « خان مدیر روزنامه صوراسرافیل) این دو شخص آخر مخصوصاً بواسطه حملات »
 « مکرر باعلیحضرت اغلب اوقات که صورت فحاشیرا دارا بود مورد تنفر و بغض »
 « شاه واقعند. »
 « اغتشاشی در شب روی نداد ولی صبح زود فردا کاغذ فوری از طرف »
 « ماژراستوکس بمن رسید مشعر بر اینکه تقی زاده و شش نفر از رفقهای او که دو »
 « نفر از آنها مدیر روز نامه حبل المتین (روز نامه است که بواسطه حمله های »
 « سخت نسبت بدولت انگلیس خود را مشهور نموده) و (مساوات) اند شبانه بسفارت »
 « متحصن شدند. »
 « در همان موقعی که من کاغذی برای مسیو هارتویک راجع باین مسئله »
 « فرستادم کاغذی از ایشان برای من رسید مشعر بر اینکه چندین نفر از اعضای انجمنها »
 « برای تحصن بسفارت میروند و همچنین عده از تجار و سادات هم در درشکه های »
 « کرایه با همراهی غلامهای سفارت عازم اند من فوراً بسفارت روس رفته و بمسیو هارتویک »
 « اظهار نمودم که هنوز اطلاع ندارم بچه سبب اجازه دخول بتقی زاده و سایرین داده »
 « شده است و مخصوصاً ماژراستوکس را بشهر فرستادم که نگذارد متحصنین داخل »
 « سفارت شوند و بر من محقق و ثابت است که او از روی وجدان کلیه دستور العمل »
 « دولت اعلیحضرتی راجع بمسئله بسترا بموقع اجری خواهد گذارد مفاد دستور العمل »
 « مذکور این بود که حتی المقدور مردم را از آمدن بسفارت منع نماید و هیچکس »
 « را جز اشخاصی که جان آنها در خطر فوری است بسفارت راه ندهد البته ممکن »
 « است که برای او سوء تفاهمی حاصل شده باشد ولی در هر صورت من فوراً بتهران »
 « خواهم رفت و بایشان هر چه زودتر ممکن بشود مسئله را اطلاع خواهم داد من »

« اطمینان کاملی دارم که مسئله همراهی غلامهای سفارت با متحصنین بکلی دورغ است و فوراً هم بماژراستوکس تلفن نموده ام که ابدأ نگذارد هیچکس داخل سفارت بشود. »

« پس از مراجعت سفارت پیغام بمتوسط تلفن از شهر برای من رسیده بود مشعر بر اینکه صبح تقریباً ۴۳ یا ۴۴ نفر داخل سفارت شده اند وقتی که در ساعت دو بعد از ظهر من وارد تهران شده مشاهده نمودم اضطرابی که بواسطه حوادث روز پیش مابین مردم تولید شده بود قزاقها برای تجسس اسلحه و اشخاص مظنون بخانههای شخصی داخل میشوند و همچنین کشتن دو نفر از محبوسین را بقتل عام نقل مینمودند هر چند که اغلب دکاکین باز بود ولی این بواسطه اعلانی بود که شاه منتشر نموده بود که هر دکانی که بسته باشد سربازان آنرا غارت خواهند نمود عابرین در کوچه ها و خیابانها خیلی قلیل بودند اغلب مردم درب خانههای خود ایستاده و منتظر بودند که شاه دیگر چه اقدامی خواهد نمود. »

« تقریباً در ساعت سه و نیم بعد از ظهر معین الوزراء پسر وزیر امور خارجه و رئیس کابینه پیغامی از شاه بسفارت آورد مفاد پیغام جواب من و جواب شاه بطور مشروح در تلگراف نمره ۱۵۵ مورخه ۲۵ ژون راپورت داده شد. »

« در موقعی که ماصحبت میکردیم صدای تیر و تفنگ و یک تیر توپ از مسافت خیلی قلیلی بسفارت شنیده شد معین الوزراء توضیح نمود که قشون حمله بخانه (ظہیر الدوله) که مرکز انجمن موسوم بهمان اسم بوده میاورند. آن قدریکه من اطلاع دارم مقاومتی از طرف انجمن نشد ولی گمان برده میشود که بمب ممکن است انداخته بشود اقدام قشون حتماً سه ربع ساعت طول کشید بواسطه اینکه بعد از رسیدن من بمنزل علاء السلطنه صدای انفجاری در آنجا شنیدیم در منزل علاء السلطنه دو مرتبه معین الوزرا را ملاقات نموده و در حضور پدرش پیغامی که مایل بودم بشاه ابلاغ گردد باو دو مرتبه اظهار نمودم چندی نکشید که او بطرف باغشاه حرکت نمود. »

در موقعی که بسفارت مراجعت مینمودم سه چهار سرباز سواره را مشاهده نمودم که تقریباً بفاصله ۲۵ الی ۳۰ زرع آن طرف خیابان در دو طرف در سفارت متوقف بودند. »

ولی گمان نمودم که شاید اتفاقاً آنها در این نقطه بوده اهمیتی مخصوص باین مسئله ندادم درمراسله دیگر بطور مشروح حکایت اقدامات نظامی که در اطراف سفارت بعمل آمدنگاشته خواهد شد و باین جهت در این مراسله حتی المقدور ذکر از این مسئله نخواهم نمود از ترجمه اعلان نظامی که در ۲۶ ماه منتشر گردیده و لفاً فرستاده شده مشاهده می شود که کلنل لیاخوف با اختیارات تام بحکومت و ریاست قوای پلیس و نظامی معین گردید بدون شك کلنل لیاخوف اقتدار خود را با اثر خوشی بکار برد بجهت اینکه در این شش هفت ماه اخیر تهران هیچوقت باین اندازه خاموش نبوده است ولیکن بیک ملاحظه بواسطه شدت سختی مفاد اعلان مذکور و مخصوصاً ماده پنجم (مشعر بر اینکه اگر کسی بمامورین نظامی بی احترامی نماید اجازه استعمال اسلحه بانها داده شده است) اثر بسیار بدی بخشید و حشت زیادی مردم را احاطه نمود و بواسطه همین ماده پنجم بود که عده زیادی از مردم که خطر واقعی بهیچوجه برای آنها مترتب نبود باوجود این مایل پناه در سفارت بودند خاموشی شهر بواسطه جبن مردم بود.

اعلان عفو عمومی در ۲۵ ماده منتشر گردید ولی باوجود این عده از مردم دستگیر شده و حال هم اتصالاً دستگیر میشوند و در واقع مردم تصور میکنند که این اعلام برای این بوده که اشخاص مظنون از خفیه گاه بیرون بیایند.

در روز دو شنبه ۲۹ ماه اعلانی بامضای خود کلنل لیاخوف در تمام شهر چسبانیده شد ولی در ۶ ماه ژویه اعلان ثانی که مبطل اعلان کلنل لیاخوف بود از طرف مشیر السلطنه صدر اعظم منتشر گردید اعلان مذکور توضیح میداد که شاهزاده مؤید السلطنه حاکم معمولی شهر است و کلنل لیاخوف حاکم نظامی است (ترجمه هر دو این اسناد ملفوف است).

در ۱۷ ماه ژویه اعلان دیگری از طرف شاهزاده مؤید الدوله منتشر گردید مبنی بر اینکه هر چند مدامت قوانین نظامی در شهر لازم است ولی باوجود این او شخصاً

رسیدگی بکارهای معموله خواهد نمود و هر کس که بخواهد میتواند در ساعت معین حاضر شده تا به تظلمات و دعاوی آنها رسیدگی شود و بعلاوه توضیح مینماید که جمع شدن در مساجد برای نماز جز اجتماعات ممنوع حساب نمیشود.

روز بعد دستخطی که از طرف شاه خطاب بصدر اعظم صادر شده بود در تمام نقاط شهر چسبانیده شد دستخط مذکور حکم مینماید که وزراء باید در صدد اصلاحات برآمده و مخصوصاً ذکر از معارف تقویت تجارت و کارخانجات برده میشود دستخط بعلاوه تأکید مینماید که وزارت مالیه فوراً باید بمطالبات راجع بحقوق معوقه ادارات دولتی و وظایف دیوانی رسیدگی نموده و قراری بدهد.

مقصود از جمله آخر برای اینست که عده زیادی از اربابان حقوق را که مجلس حقوق آنها را قطع نموده شاه با خود همراه نماید.

البته معلوم است که وجوهات برای پرداخت مطالبات فوق العاده که بخزانه تعلق دارد وجود خارجی ندارد بغیر از اینکه در ۹ ماه ژویه قهوه خانه که متعلق یکی از متحصنین سفارت بود گفته شده بود که در ۲۴ ماه گذشته از آنجا بمی انداخته شده بود سربازان خراب نمودند اقدام دیگری بعمل نیامد هر چند که عده زیادی از مردم دستگیر شده اند و اقدامات مجدانه برای تجسس اسلحه در جریان است خیلی مشکل است که معلوم نمود که چطور با محبوسین باغشاه رفتار شده است تقریباً بیست و دو نفر از آنها را زنجیر نموده بودند و یکی از آنها تلف شد از قراریکه میگویند مردن این شخص بواسطه زخمی بوده که بر سرش وارد آمده و از آن وقتی که شخص مذکور دستگیر شده بود رسیدگی بزخم آن نشده بوده است (۱)

در ۱۳ ماه جاری دونفر را در اطراف قلعه دستگیر نمودند از قرار معلوم دستگیری مذکور مصنوعی بوده و مقصود این بوده است که بفهمانند حتی در قلعه هم شاه میتواند مقصرین را دستگیر نماید.

نیاد داشت مستر چر چیل

« موافق دستور العمل شما من امروز عصر بشهر رفته و در ساعت شش بعد از ظهر پس از اینکه مسیو بارناوسکی همکار روس من مرا بطوریکه شما قرار داده بودید ملاقات نمود ما بطرف باغشاه حرکت نمودیم مستحفظین ما فقط سوار هندی و دو غلامی بود که من از قلعه همراه آورده بودم »

« من دستور العمل کتبی را که در خصوص مذاکرات باشاه بمن داده بودید بمسیو بارناوسکی نشان داده گفتند که دستور العمل ایشان هم از سفیر روس عیناً بادستور العمل من مطابق است من از ایشان تقاضا نمودم ترجمه را که من در بین راه نموده بخوانند تا آنکه مفاد آنرا حفظ نموده بجهت اینکه ایشان باید نطق نمایند ایشان تقاضای مرا قبول نموده و همینکه شاه ما را بحضور طلبید مسیو بارناوسکی پیغام سفارتین را از حفظ بشاه ابلاغ نمود شاه که از قرار معلوم خود را پیش از وقت حاضر نموده در جواب اظهار نمودند آنچه را که بمسئله اول راجع است شما میتوانید که وزیر و شارژدافرا مطمئن سازید که من آنچه را که میتوانم برای استقرار نظم بعمل آورده و خواهم آورد و ایشان میتوانند که از سلامتی اتباع خود آسوده خاطر باشند »

« بعد به کلنل لیاخوف که بایک صاحب منصب قزاق ایرانی دیگر که مترجم او بود و نزد شاه ایستاده بودند شاه اشاره نموده و گفتند که نظم شهر بعده کلنل واگذار شده است و الان مشغول گذراندن بعضی ترتیبات با او هستند »

« و آنچه راجع بمسئله ثانی است اعلیحضرت شاه از ما خواهش نمودند که اطمینانات خود را در این باب بنمایندگان ابلاغ داریم اینکه شاه با مجلس نزاعی ندارد و اقداماتی که او بعمل آورده است بر علیه انجمنهای رولو سیونر و مفسدین عموماً بوده است و دیگر اینکه مقصود اعلیحضرت شاه نگاهداری مشروطیتی است که خود آن اعلیحضرت عطا نموده »

« سپس من اظهار نمودم که اداره تلگرافخانه هند و اروپا و بانگ شاهنشاهی »

« ایران مخصوصاً مایلند که مستحفظین آنها اضافه شود اعلیحضرت شاه قول دادند »
 « که فرستاده خواهد شد در موقعی که ما خارج شدیم امیر بهادر که در ملاقات »
 « حضور داشت بمن گفت که خود او شخصاً مستحفظ لازم فرستاد و بعد صاحبمنصبی »
 « را طلبید و بمن اظهار نمود که هر چه لازم است باو گفته شود تا بموقع اجرا گذارد »
 « صاحبمنصب مذکور قول بمن داد که عده مستحفظ همان شب برای نقاط مذکور »
 « خواهد فرستاد این قول فوراً بموقع اجرا گذارده شد مانند دیگر درباغ کوچکی که »
 « بیرون باغشاه است خدمت شاه مشرف شدیم این باغ برای حرم سلطنتی معین شده است »
 « خود باغشاه محل دربار و تازگی محبس شده که در آن عده زیادی از مقصرین »
 « پلتیکی محبوس هستند . »

قانون نظامی مورخه ۲۴ ماه ژون ۱۹۰۸

« چونکه از ۲۲ ماه ژون تهران و شهر های دیگر مملکت در تحت قانون »
 « نظامی خواهند بود لهذا برای جلوگیری از افساد و برقراری نظم و آسایش عموم »
 « ما بموجب این فرمان امر و حکم میفرمائیم که کلیه اجتماعات در خیابانها محلات و »
 « میدانها و بعلاوه جمع شدن عده کثیر از مردم بیرون شهر و یا در منزلهای »
 « شخصی وقتی قانونی خواهد بود که اجازه از حکومت گرفته بشود . »
 « و بموجب این فرمان ما امروز حکم میفرمائیم که اگر بر خلاف این ترتیب »
 « اجتماعی در خیابانها و محلات و میدانها بشود بقوه نظامی مجتمعی را متفرق خواهند »
 « کرد و در صورت عدم اطاعت و مقاومت بقوه قهریه و شلیک آنها را متفرق خواهند »
 « نمود محض اینکه این نوع اتفاقات ناگوار بر رعایای ما وارد نشود ما نیز حکم می »
 « نمائیم که حتی در کوچه ها یا مسجد ها یا نقاط دیگر برای تماشا هم جمع نشوند در »
 « صورت عدم اطاعت باین احکام . »
 « (۱) رؤسای این اجتماعات و اشخاص دیگر که مربوط باین اجتماعات »
 « بوده دستگیر و سه ماه محبوس خواهند شد . »

« (۲) فرمانده بریکاد قزاق کلنل لیاخوف بحکومت شهر معین گردیده »
 « است رئیس نظمیه و فرماندهی نظامی در تحت اوامر و فرمان او خواهند بود . »
 « (۳) آن اجتماعاتی که عمومی از قبیل تجارخانها ، قهوه خانها و اصناف که »
 « قانونی است پس از سه ساعت از شب گذشته ممنوع است . »
 « (۴) حمل اسلحه بدون اجازه حاکم ممنوع است و مرتکبین بروفق ماده »
 « اول این فرمان مجازات خواهند شد حتی آن اشخاصی که اجازه حمل اسلحه دارند »
 « باید بلیط مخصوص از حکومت داشته باشند . »
 « (۵) اشخاصی که بی احترامی بنظام بکنند بطور مذکور تنبیه و همچنین »
 « بسر باز اجازه داده خواهد شد که اسلحه خود را بطرف آنها بکشند . »
 « (۶) تعیین تنبیه برای تقصیراتی که در این مواد ذکر شد در ولایات بر »
 « عهدۀ مامورین مسئول محلی است . »
 « (۷) اجرای این احکام از صدور آن خواهد بود . »
 (امضا محمدعلی شاه قاجار)

اعلان عفو عمومی بتاریخ ۲۵ ژون ۱۹۰۸

« (جناب صدر اعظم) (۱) مقصود ما اعاده نظم در مملکت است و اقداماتی »
 « که برای دستگیری خائنین و مفسدین بعمل آمد محض آسایش و راحتی مردم است »
 « و برای اینکه اهالی بی تقصیر و مصلح بیش از این دیگر دچار زحمات و صدمات »
 « نباشند بموجب این دستخط مسروریم که اعلان عفو عمومی نموده و صریحاً اظهار »
 « میداریم که ما عفو می‌نمائیم تمام اشخاصی که نسبت به آنها سوء ظن برده شده است »
 « اما آن اشخاصی که دستگیر شده اند مجلسی مرکب از اشخاصی سالم و بی طرف »
 « تشکیل داده خواهد شد و آنها بدقت رسیدگی خواهند نمود و هر کس که بی تقصیر »
 « باشد مرخص خواهد شد ولی مشروط بر اینکه مردم از حدود قانونی که حکومت »

« نظامی ترتیب و منتشر نموده تجاوز نکرده و اقداماتی برخلاف قاعده و قانون ننمایند . »

(امضا محمد علی قاجار) ۲۵ جمادی الاول ۱۳۲۶

اعلان کنل لیاخوف که بتاريخ ۴۹ ماه ژون منتشر گردید .

حسب الامر اعلیحضرت همایونی محض آسایش مردم و اجرای قوانین و قوای شهری و همچنین برای اطلاع عموم مطالب ذیل شمرده میشود :

(۱) استقرار نظم در شهر مخصوصاً به بریکاد قزاق اعلیحضرت همایونی و ژاندارمری و افواج خلیج وزرند محول گردیده است .

(۲) اشخاصی که برخلاف این قوانین رفتار نمایند مورد مواخذه سخت واقع خواهند گردید اشخاصی که مظلوم واقع گردیده میتوانند شکایات خود را بداره من و یا بخود من شخصاً ابراز دارند .

(۳) هر کس که بکس دیگر تعدی و ظلم نماید با حضور شخص مظلوم و اطلاع نماینده حکومتی تنبیه خواهد گردید در صورتی که بکسی اذیت یا دزدی شود آن شخص میتواند مراتب را بقزاقیکه مأمور قراولخانه است اطلاع بدهد .

(۴) قیمت نان و گوشت به نرخ حالیه باقی خواهد بود اگر از میزان قیمت گران تر فروخته شود جریمه از فروشنده گرفته خواهد شد .

(۵) اگر در کوچه بیش از پنج نفر جمع شوند بقوه قهریه آنها را متفرق خواهند ساخت .

(۶) اشخاصیکه مشغول فروش اسلحه و فشنگ هستند بعد از این بدون اجازه من مجاز فروش نخواهند بود و اجازه فقط از طرف من داده خواهد شد .

(۷) اگر تیری انداخته شود قزاق بآن نقطه فرستاده خواهد شد در صورتی که تیر بلا اراده در رفته باشد مرتکب برای مدتی محبوس خواهد گردید اگر کسی در شب بدزدی در خانه تیر بیندازد قزاق باید وارد خانه شده و کسب اطلاع نماید اگر تیر عمدی باشد مرتکب سخت مجازات خواهد شد .

(۸) اگر از خانه بقراول کوچه تیری انداخته شود آن خانه بتوسط توپ خراب خواهد شد .

(۹) باشخاصی که بارکاه و هیزم یا بارهای دیگر در کوچه ها گذارده و مانع از عبور مردم میشوند اخطار میشود که بعد از این دیگر نکنند .

(۱۰) کالسکه ها باید در دست راست کوچه پشت سر هم بایستند درشکه چیهائی که باین ترتیب رفتار نمایند مورد مواخذه سخت واقع خواهند گردید .

(۱۱) آب پاشی و جاروب کردن کوچه بر عهده صاحبان خانه و مستأجرین است .

(۱۲) من خواهش معاونت از تمام اهالی تهران برای استقرار نظم در شهر مینمایم .

(رئیس و فرمانده بریکاد قزاق اعلیحضرت همایونی کنل لیاخوف)

بدون تاریخ

اعلانیکه از طرف صدر اعظم در تاریخ ۹ ماه ژوئیه ۱۹۰۸ صادر گردید :

« بموجب این ورقه بتمام ساکنین شهر تهران اخطار میشود نامدتیکه پایتخت «
 « در تحت قانون نظامی است بریکاد قزاق و افواج ساخلو در قراولخانه ها و ژاندارم «
 « در تحت فرمان کنل لیاخوف مشغول محافظت کوچه ها و استقرار نظم در شهر بوده «
 « بعداً ازینهم باید بروفق احکام و دستورالعملهای مقررده همینطور مشغول استقرار نظم و امنیت در «
 « شهر باشد ولی امورات دیگر حکومتی از قبیل رسیدگی بشکایات و رفع تظلمات من «
 « بشاهزاده مؤید الدوله حاکم تهران است و اهالی شهر هم باید بهمین ترتیب رفتار «
 « نمایند و بعداً که امنیت و انتظام شهر مخصوصاً مربوط بکنل لیاخوف است در صورتی «
 « که رسیدگی بشکایات و کارهای دیگر راجع بحضرت والا است .

(امضا صدر اعظم) بدون تاریخ

مراسله مستر مارلینک بسراد واردگری

مورخه ۱۵ ژویه ۱۹۰۸ از قلهک .

« راجع بتلگراف ۲۹ ماه گذشته من افتخار دارم از راپرت اینکه در ساعت ۷ شب ۲۳ ماه گذشته ماژوراستوکس بتوسط کاغذی بمن اطلاع داد که هر چند اثری نیست که ملیین قصد تحصن در سفارت اعلیحضرتی را داشته باشند ولی او تصور مینمود که ممکن است در عرض شب اقدامی از طرف آنها بشود . »

« چون من میدانستم که بواسطه حفاظت و حراست قشون مامور اطراف سفارت که از طرف شاه فرستاده شده بود تحصن عده زیاد مردم در سفارت اعلیحضرتی غیر ممکن و بعلاوه ماژوراستوکس از دستور العمل عمومی که در این خصوص سفارت باو داده بود کاملاً مستحضر بود . »

« مفاد دستور العمل مذکور این بود که بیچوجه تحصن عده کثیری از مردم در سفارت اجازه داده نشود و فقط باشخاصی ممکن است پناه داده شود که حقیقتاً جان آنها در معرض خطر فوری است . »

« لپذا من گمان نمودم که غیر لازم است احکام مخصوص برای او بفرستم . »

« تقریباً در ساعت ۹ پیغامی از طرف تقی زاده (وکیل شپیر آذربایجان که بواسطه نطقهای بی پرده و ترس او مورد غضب و خشم شاه واقع گردیده) برای ماژوراستوکس رسیده که اوو سه نفر از رفقایش مایلند که بسفارت متحصن بشوند چونکه قشون در تجسس آنها است و هر دقیقه ممکن است که آنها دستگیر شوند » و در صورتیکه در سفارت پذیرفته نشوند حتماً کشته خواهند شد . »

« ماژوراستوکس بروفق دستور العمل مقرر جواب داده وچندی نگذشت که تقی زاده و شش نفر دیگر که سه نفر که سه نفر آنها مدیر حبل المتین و نایب مدیر روزنامه مساوات و صور اسرافیل بودند وارددر معموله سفارت شده و اجازه بآنها داده شد . »

« هیچ جای تردید نیست که اگر بآنها اجازه تحصن داده نمیشد سه و شاید بیشتر از سه نفر آنها باعاقبت جهانگیر خان و ملک المتکلمین (در صبح زود روز بعد بدون هیچ محاکمه خفه کردند) شرکت مینمودند . »

« تقریباً نزدیک صبح زود روز دوشنبه مرتضی قلیخان و کیل اصفهان و هفت نفر دیگر بهمین ترتیب اجازه دخول بآنها داده شد غیر از اینکه آنها بدو از قصد خود بسفارت اطلاعی ندادند . »

« من نمیتوانم بگویم که آنها کشته میشدند ولی بلاشک باتمام آنها ساخت رفتار میشد و تا مدتی داخل در جرگه محبوسین باغشاه که ما بین آنها پنج نفر وکیل بود میگردیدند بعضی از آنها هم ابدأ مرتکب هیچگونه تقصیری نشده بودند . »

« هر چند که شب بارامی گذشت ولی عده زیادی دستگیر شدند در روز چهار شنبه ۲۴ وحشت و اضطراب حکمفرما بود و راپورت دستگیری زیاد و قتل عام یا ثبوت آن در شهر شیوع داشت و اگر مایکی از ده یک آن اخبار واقعی می گذاشتیم خود دلیل کاملی بود که هر کس تقاضا مینمود او را در سفارت پناه بدهیم بد نامی که شاه از تبریز با خود آورده بود و دیگر معلوم الحال بودن اخلاق ناصح عمده او (امیر بهادر) اساساً باعث اضطراب و وحشت مردم گردیده . »

« در هر حال آنروز صبح هیچکس باور نمیکرد که اگر او بیاغشاه برود دیگر از آنجا زنده مراجعت خواهد نمود . »

« ثبوت این وحشت بهمین واقعه کافی است که ممتازالدوله رئیس مجلس و دو نفر دیگر پس از اینکه دو روز وقت خود را در محله یهودیپادر خفا گذرانیدند بالاخره با لباس کثیف درویشی خود را بسفارت فرانسه که نزدیک بزرگده است رسانیده و در آنجا متحصن شدند . »

« در این طور مواقع اسباب حیرت نیست اگر عده زیادی از مردم مایل به تحصن در سفارت بشوند . »

« در این موقع من گمان نمیکنم که کسی خیال اینرا داشت که عده کثیری مردم را در سفارت برای مقصود سیاسی جمع نماید هر کس ترس خود را داشت و »

« میخواستند که بیک وسیله از دسترسی شاه خارج شوند و احتمال کلی برده میشود که «
 « اگر قشون از طرف شاه در اطراف سفارت گذارده نمیشد اغلب بستیها در یکی دو «
 « روز خود بمنزلهای خود مراجعت مینمودند. »

« در ۲۶ ماه اعلان قانون نظامی که یکی از مواد آن اشعار میداشت که در «
 « صورت بی احترامی بنظام اجازه بسر بازان داده شده است که اسلحه خود را بکار برند «
 « منتشر گردیده و بیشتر باعث اضطراب مردم گردید. «
 « محض تشریح اضطراب و وحشت شایعه یکی دو مثل بی موقع «
 « نخواهد بود. »

« مفتاح السلطنه رئیس اداره انگلیس در وزارت خارجه که مثل اشخاص «
 « دیگر عضو انجمنی بود تا مدت دو روز از منزل خود خارج نمیشد (حسینقلیخان) «
 « نواب برادر عباسقلیخان نواب سفارت اعلیحضرتی پس از اینکه بخانه خود «
 « رسید تا بحال (۱۵) ژویه جرئت نکرده است که بتهران مراجعت نماید. «

« عده زیادی از مردم تقاضای اجازه دخول بسفارترا مینمودند و با وجود «
 « اینکه تقریباً هر کسیکه از سفارت خارج میشد دستگیر می نمودند ماژور استوکس «
 « بهیچکس اجازه دخول نمیداد مگر باشخاصیکه بر او ثابت میشد که در صورت عدم «
 « اجازه دچار خطرات در باغشاه خواهند گردید. »

« یکی دو نفر از دری که سقاها آب از قنات سفارت انگلیس برای اتباع «
 « انگلیس میبرند داخل باغ سفارت شدند این در هم بحکم من بسته شد با وجود این «
 « که بسنن این در اسباب اشکال زیاد گردید. »

« یکی دو نفر دیگر هم خود را داخل باغ نمودند باین ترتیب که عقب «
 « گاریهایی که اسباب بنائی برای عمارت آتاشه میلیتر می آوردند افتاده و داخل باغ «
 « شدند این واقعه در ۹ این ماه روی داد ولی این اشخاص داخل مسائل سیاسی نبوده «
 « و فقط برای رفع تظلم شخصی بسفارت آمده بودند »

« خیلی مشکل است پیش بینی کردن اینکه آیا عده زیادی از مردم قصد «

« تحسن در سفارت اعلیحضرتی را دارند یا نه. »

« در دو روز اول همانطوریکه سابق گفته شد ابدأ خیال همچو اقدامی برای «
 « مقصود سیاسی برده نمیشد و چندروز بعد هم گمان میکنم که بر رؤسای ملتیان ثابت «
 « شده بود که همچو اقدامی از طرف ما قبول نخواهد شد چونکه ما مکرر چه در ماه «
 « دسامبر گذشته چه در اوقات دیگر همیشه همچو اقدامی را رد نموده ایم ولی چندی «
 « بعد عده از مردم از شدت یأس بخیال افتادند که شاید سفارت مثل سال ۱۹۰۶ آنها «
 « را بپذیرد و از طرف دیگر البته عده مردم از ترس طلب پناه در سفارت مینمودند «
 « و همینکه آنها داخل سفارت شده جزو بستیها محسوب میشدند آنوقت از مقام خود «
 « استفاده نموده تقاضای بعضی شرایط سیاسی از شاه مینمودند. »

« جای تردیدی برای من نیست که شاه از نقطه نظر خود این مسئله را خیلی «
 « خطر بزرگی فرض نموده ناصحین او را از این خطر متنبه میساختند ولی بعقیده «
 « من هر نوع احتمالات متصوره را دسته درباریان با اغراق زیاد شیوع میداند که «
 « سفارت اعلیحضرتی میل اینرا دارد که عده زیادی از اهالی در سفارت متحصن بشوند «
 « در قلهک تقریباً ۱۵ نفر هستند که ممکن است گفته شود که آنها محض دستگیر نشدن «
 « به آنجا آمده اند دو نفر از آنجا دو برادرند که در منزل خود متوقف اند و البته «
 « اعتراضی بحضور آنها نمیشود کرد مابقی دیگر یا خانه های کوچک اجاره کرده اند «
 « و یا اینکه در منزل رفقای خود مهمانند. »

« آنقدریکه من نوشته ام معلوم نمایم فقط یک نفر از تمام این اشخاص علت «
 « موجبی برای وحشت خود دارند این شخص قاضی است که در ماه دسامبر گذشته «
 « سر دسته ارازل طرفدار های شاه را محکوم بحبس نموده و از طرف او استدعای «
 « عاجلانه از من شد که اسم او را هم در جزو بستیها سفارت شهر منظور بدارم ولی «
 « بیجهت عدیده اینکار را صلاح ندانستم قاضی مذکور اینقدر ترس از شاه ندارد که «
 « از شخص محکوم شده دارد چونکه شاه به آن شخص اجازه مراجعت از حبس و کلات «
 « را داده است من امید وارم که موفقیت حاصل نموده مردم را از خیال آمدن بقلهک «

«منصرف‌نمایم ولی اتصالاً از من سؤال شده و میشود که چه اقداماتی برای حمایت
«اشخاصی که موقته در ده توقف دارند بعمل خواهد آمد و ممکن است که چند نفر
«دیگر هم وارد بشوند.»

اصفهان

«در ۱۵ ژون از اصفهان بتمام نقاط ایران تلگراف نموده خلع شاه و تعیین
«ظل السلطان را بمقام نیابت سلطنت اصرار نمودند گویا این تلگرافات را در جواب
«رشت و تبریز و شیراز و همدان که استدعای همراهی نموده بودند مخابره کردند در
«تمام شهرها برای تشکیل قشون اعزامی بسمت تهران برای خلع شاه اقدام شده اهالی
«بازارها و ادارات را بسته و هر روز مجالس برای مذاکره در خصوص اوضاع منعقد
«میگردید در بیستم ژون گفتگو بود که مشروطین هر شهری در قونسولخانه
«انگلیس متحصن شوند و هیئت اعضای انجمن ملی بنا بود در سفارت انگلیس
«تحصن نمایند» شاه تلگرافی فرستاده مشعر بر اینکه بقوه شمشیر تاج و تخت
«خود را حفظ خواهد نمود از اصفهان در جواب تلگراف اهالی تهران جواب رسید
«شاه را کافر خطاب نمودند در ۲۳ ژون اخبار حوادث آنروز تهران واصل گردید
«شاه تلگراف نموده حاکمرا اطلاع داد که مجبور گردیده بر علیه بعضی اشخاصیکه
«باعث اختلال و اغتشاش بوده اند اعمال قوه نماید و بدانواسطه شهر را در تحت
«قانون نظامی قرار داده است و هر گاه برای استقرار نظم اصفهان قشون لازم باشد
«فرستاده شود از ۲۴ الی ۲۶ ژون اجلاس متعدده برای مذاکره اوضاع منعقد گردید
«و نتیجه گرفته نشد مگر يك تلگرافی که مجتهدین کربلا مخابره نموده از آنها طلب
«تقویت نمودند شهر از آنوقت تاکنون آرام است در ۳ ژوئیه علاء الملک حاکم
«آنجا بتهران طلب شد و روز ۷ از اصفهان حرکت نمود و اقبال الدوله بجای او منصوب
«گردیده است.»

مکتوب مستر مارلینک بسراودادگری

(واصله ۴ اوت)

«قلبك ۱۷ ژوئیه ۱۹۰۸ - آقا چنانچه در تلگراف ۱۱ شهر جاری خود
«راپورت داده ام (علاء السلطنه) وزیر امور خارجه از طرف دولت ایران و وزیر افخم
«وزیر دربار از طرف اعلیحضرت شاه روز شنبه ۱۱ شهر جاری برای جبران بی
«احترامی هائیکه اخیراً نسبت بسفارت اعلیحضرتی واقع شده بوطر رسمی ترضیه خواستند
«مراسم ترضیه بطور بسیار مختصر در اطاق پذیرائی سفارت تهران بعمل
«آمد هیئت اجزاء سفارت اعلیحضرتی با لباس رسمی حضور داشتند وزراء هم با البسه
«رسمی فاخره خود آمده يك مضمون ترضیه را قرائت نموده مستر چرچیل ترجمه
«مینمود وزیر در بار سپس وثیقه شاه را برای حفظ جان و اموال شخص پناهندگان
«بمن تسلیم نمود.»

«من در جواب اظهار داشتم که من شرح این اظهار تأسف دولت ایرانرا
«باطلاع دولت متبوعه خود رسانیده و تا اندازه که باین قسمت تقاضای دولت اعلیحضرتی
«مربوط است این حادثه را ممکن است خاتمه یافته تصور نمود ولی ایشانرا متنبه نمودم
«که هرگاه شاه بخواهد از عهد خود در باب تأمین پناهندگان و اموال آنها تجاوز
«نماید این مقدمه دوباره از نو شروع خواهد شد.»

«سپس وزیر دربار اظهار داشت که شاه پیغام شفاهی توسط او برای من
«فرستاده و بموجب آن شاه مکرراً در باب ایفای بعهود خود اطمینان میدهد.
«افتخار دارم که سواد مراسله که بموجب آن تقاضای دولت اعلیحضرتی
«را از دولت ایران نموده ام ارسال دارم بعلاوه سواد مراسله قبولی آن دولت و سواد
«ترجمه عبارت ترضیه و وثیقه شاه را لفاً ایفاد میدارم.»

(امضا) چارلز مارلینک

(قلهك ۲ ژوئیت ۱۹۰۸) - حضرت اشرفا - مضامین تلگراف ۲۹ شهرماضی را که حضرت اشرف شما بر حسب امر اعلیحضرت شاه مخبره نموده از بی احترامی هاییکه در عرض چند روز نسبت بسفارت اعلیحضرت پادشاه بریطانیای عظمی بوقوع رسیده بود اظهار تأسف نموده بودید بدولت متبوعه خود مخبره نمودم .

بموجب تعلیماتی که از وزیر امور خارجه امروز برای من رسیده بحضرت اشرف اطلاع میدهم که نظر به بی احترامیهاییکه بدفعات مکرره نسبت بسفارت اعلیحضرتی باوجود پروتستهای رسمی من از طرف پلیس و عساکر بعمل آمده دولت اعلیحضرتی پس از مذاقه در اهمیت موقعی که تولید گردیده تقاضاهای ذیل را ترتیب داده اند .

۱ - عساکر و پلیس از معابر سفارت بر داشته شده و تبعه و نوکرها را مزاحم نشوند .

۲ - وزیر دربار از طرف اعلیحضرت پادشاه و وزیر امور خارجه از طرف دولت ایران هر دو بالباس تمام رسمی در سفارت انگلیس تهران آمده در حضور من ترضیه کامل بطور رسمی بخواهند قبل از وقت اطلاعات لازمه از بابت آمدن خود بدهند .

۳ - تمام اشخاصیرا که اخیراً در موقع ورود سفارت یا خروج از آن دستگیر نموده اند و برای کارهای حاوی خود ایاب و ذهاب نموده اند فوراً مستخلص سازند .

۴ - وثیقه ممضی از طرف اعلیحضرت شاه برای جان و اشخاص و اموال پناهندگانی که فعلاً در سفارت هستند بمن داده شود .

۵ - در صورنیکه در جزو پناهندگان کسانی باشند که متهم بجنایتی شده و خطای پلتیکی که برای آن عفو عمومی داده شده نداشته باشند از آنها از روی انصاف محاکمه خواهد شد و یکی از اعضای سفارت در موقع محاکمه آنها حضور خواهند داشت .

در پیشنهاد نمودن این تقاضاها بحضرت اشرف من بنا بر تعلیمی که دارم عرض میکنم که در صورتیکه این تقاضاها فوراً قبول نشده و با دقت تمام انجام نشود دولت اعلیحضرتی مجبور خواهند گردید که اقدامات لازمه برای تحصیل جبرانی که تصور میکنند باید به آنها بشود بنمایند .

بروفق تعلیماتی که از دولت متبوعه خود بمن رسیده من موافق اباعلیحضرت شاه پیشنهاد میکنم .

(امضا) چارلز مارلینک

مکتوب علاء السلطنه بمستر مارلینک

« تهران ۹ ژوئیت ۱۹۰۸ آقا - از مضامین مراسله دوم ژوئیت شما مشعر »
 « بر شرایط پنج گانه که از قراری که مرقوم داشته اند بر حسب تعلیماتی که از دولت متبوعه خود برای شمارسیده بدولت ایران پیشنهادی فرمائید مستحضر شدم و مسئله »
 « را بعرض اعلیحضرت پادشاهی رسانیدم نظربه نیت مقدسه آن اعلیحضرت در بذل »
 « توجه مخصوص بحفظ و استقرار مبانی سعادت و اتحاد ما بین دولتین و محض »
 « اثبات مقاصد خالصانه خود آن اعلیحضرت تقاضای مذکوره را قبول و مرا مامور »
 « نموده اند شمارا از قبول شرایط مندرجه مراسله خود مستحضر دارم در خصوص »
 « ماده سوم شما البته دولت ایران را از اشخاصیکه خواسته اید مستخلص شوند مطلع »
 « خواهید ساخت تا آنکه او امر لازمه داده شود در باب ماده چهارم برای جان و مال »
 « شخص پناهندگان در سفارت تأمینات داده خواهد شد ولی چنانچه شفاهاً اظهار داشته ام »
 « دولت انگلیس هم آگاه میباشند من شما را از این مسئله متذکر مینمایم که لازم است »
 « پناهندگان سفارت انگلیس تا مدتی بخارج مسافرت نمایند زیرا که حضور ایشان »
 « باعث مفسده میشود و مفارقت آنها باعث آرامی که مملکت اقتدر به آن محتاج است »
 « خواهد بود او امر لازمه برای اجرای شرایط فوق الذکر صادر شده و واضح است »
 « که این حادثه را خاتمه یافته و مسکوت تصور خواهید نمود امید است که همین طوری »
 « که دولت ایران ساعی است حتی الامکان با اظهارات دولت انگلیس موافقت نماید »
 « آن دولت هم از حسن نیت دولت ایران نسبت بخود قدر دانی خواهد نمود . »

(امضا) علاء السلطنه - محمد علی

مضمون ترضیه شفاهی وزیر در بار و وزیر امور خارجه برای بی احترامی « که بواسطه محاصره سفارت اعلیحضرتی شده است بر دولت علیه ایران با تأسف زیاد » مفهوم گردیده که در موقع اجرای اقداماتیکه برای استقرار و نظم و حفظ امنیت اهالی پای تخت معمول گردیده بعضی از مأمورین جزو در حین انجام وظایف خود مرتکب بعضی اعمال غیر محترمانه که مخالف با دستور العملهایی بوده که بایشان داده شده است نسبت بسفارت محترمه اعلیحضرت پادشاه بریتانیا شده اند اعلیحضرت پادشاهی بنا بر این از رفتار مأمورین خود بسیار دلتنگ شده و مرا مأمور نموده اند که از طرف خود برای وقوع این حوادث که بهیچوجه من الوجوه با احساسات دوستانه آن اعلیحضرت نسبت بانگلستان موافقت نداشته اظهار تأسف صمیمانه بنمایم .

(تهران ماه ژوئیه ۱۹۰۸)

ترجمه دستخط شاه راجع بتأمین جان و اموال اشخاص پناهندگان
سفارت اعلیحضرتی .

« وزیر امور خارجه چون بعضی از تبعه ایران از رفتار و کردار سابق خود »
« ترسیده و در سفارت انگلیس پناهنده شده اند ما محض احترام آن سفارت خطاهای »
« گذشته آنها را بخشیده و بموجب این دستخط اعلان مینمائیم که اشخاصیکه اسامی »
« آنها در صورتیکه سفارت داده اند مذکور است از حیث جان و مال و شخص خود »
« امنیت داشته و خود را از خطایای گذشته معاف بدانند . »
« بعضی از آنها که مصدر شرارت هستند با وجود آنکه خطایای گذشته آنها »
« بخشیده شده باید لزوماً تامدتی از مملکت خارج شود شما باید آن صورترا بما ارائه »
« نمائید تا آنکه مدت غیاب هریک از آنها راتعیین نمائیم . »

مکتوب مستر مارلینک بسراد واردگری

(واصله ۲۸ سپتامبر)

« قلهک ۱۰ سپتامبر - آقا - در اوضاع عمومی ایران چندان تغییرظاهری »
« در عرض ماه گذشته پیدا نشده که قابل ذکر باشد گرفتاریهای تبریز هنوز دوام دارد »
« و ظاهراً امید زیادی نمیرود که ورود عین الدوله فرمانفرمای جدید بهمراهی قشون »
« امدادی در تحت ریاست سپهدار حل آنرا سهلتر نموده باشد و اگرچه در موقعی »
« که مذاکرات صلح در میان بود بقرار یکماه جنگ موقوف بود مجدداً در تاریخ »
« شهر جاری بعلت یک اقدام بسیار بیموقع که توسط عساکر دولتی از روی عدم اعتماد »
« بعمل آمد مخاصمات شروع گردید مرا عقیده بر این است که اسکات هیجان ملی تبریز »
« بقوه قهریه از قوه شاه خارج است اوضاع امور پایتخت کمافی السابق در نقاط مغشوش »
« مملکت انعکاس یافته و طرق اطراف شیراز و مابین یزد و اصفهانرا سمارقین اشغال »
« نموده اند و در کرمان یکی از یاغیان آن محل موسوم (برفعت نظام) در فهرج که در »
« یکطرف بیابان است علم طغیان برافراشته و با قدری اشکال منکوب گردید و همراهان »
« طرفین نواحی اطراف را الی به غارت نموده خسارات وارد آوردند و (مجراستوکس) »
« راپورت میدهد که یک دسته قوی سارقین ترکمن در جاجرم در شمال میانداشت که »
« در عرض راه تهران الی مشهد واقع است بوده اند . »
« از جهات دیگر اوضاع مملکت بطریق معمول است ولی غیر معلومی امورات »
« در آینده باعث نقصان تجارت از راه بوشهر شده و بواسطه این نقصان در عایدات »
« گمرکی هم تخفیفی حاصل شده است بغیر از تبریز در هیچیک از ایالات و ولایات »
« آثار هیجان در میان ملین هویدا نیست و از قراریکه ظاهر است مملکت رو به بمرافه »
« مهمومانه با این اوضاع امور ساخته است و استحضار عموم از ابراز نفرت رؤسای »
« روحانی شیعه مقیم نجف بر علیه کودتای شاه تأثیر بینی تا کنون ظاهر نساخته است . »
« در تهران سکون و آرامی تام حکم فرما بوده و تفتیش خانها و اذیت و آزار »
« جزئی که بمردم میشد و اکنون قدری موقوف شده تا اندازه باعث اعاده اطمینان »

« می کند که عقاید مذکور از همکاران اوست علاءالسلطنه بمن اظهار داشت که هر زمان بخواهد شاه را ملاقات نماید سپهسالار هم آنجا حضور خواهد داشت و در هر مسئله « هر قدر هم از آن بی اطلاع باشد مذاکره نموده و رای او بر تری دارد رقیب بسیار « مقتدر امیر بهادر عین الدوله است یحتمل بواسطه نفوذ او بود که عین الدوله برای « مطیع ساختن رولوسیونرهای تبریز که ظاهراً کار یأس آمیزی بود تعیین گردید « و عموم را عقیده بر این است که حتی حالاً هم سعی میکند که فرمانفرما را بواسطه « مخالفت با اقداماتیکه او برای اصلاح میکند بی اعتبار سازد . »

« از قرار معلوم امیر بهادر جنگ در مقصود در ومد نظر دارد اول آنکه شاه « را بعدم افتتاح مجلس ترغیب نماید و ثانیاً اینکه خود را متمول سازد و برای تحصیل « پول که اسماً برای اداره امور دولت بمصرف برسد بهر وسیله متمسک گشته اند ولی « در واقع این پول برای پر کردن کیسه وزیر جنگ و رفقاییش لازم است و برای انجام « این مقصود شروع بهر گونه احجافات و اعطای حکومتها و القاب و اعمال دسیسه « های مختلف که در شرق معمول است کرده و گمان نمیکنم اغراق باشد اگر بگویم « که از ابتدای ماه ژوئیت قریب يك ملیون و پانصد هزار تومان یا شاید زیاد تر باین « طریق دریافت شده است یحتمل زیاد تر از يك ثلث این وجوهات بشاه و یا آنکه « بمصرف آن چیزی که اسمش را مقاصد دولتی گذارده اند نمیرسد و بقیه در میان « اجزاء خلوت تقسیم میشود و با این حال بشاه میگوید که پول بدست نمی آید و « باسم او اقدامات جدید میکنند و که از هر نقطه که پیدا شود پول بدست آورند « هر دو بانگها از پرداخت مساعده بدولت بهر بهانه که باشد امتناع می ورزیدند . »

(امضا) چارلز مارلینک

تلگراف سر آرتور نیکسون بسراودگیری

(واصله ۱۸ اکتوبر)

« سنت پترز بورغ ۱۸ اکتوبر ۱۹۰۸ قزاق روسی برای تبریز راجع به «

« گردیده است در بعضی جاها بعضی از سرکردگان بی ترس ملیین دوباره شروع به « داشتن اجلاسات سری نموده و چندتن از سران احزابی که در تهران باقی مانده اند « گاه گاهی در خانه « صنیع الدوله « اجتماع مینمایند ولی شك می رود از اینکه در ضمن « مذاکرات خود چندان بامور پلتیکی اهمیت داده شود چرا که شاه مخالف اجتماعات « بود و کارگذاران او وقوع آنرا بدقت مواظب میباشند نظریات در خصوص تغییراتی « که از قرار مذکور شاه میخواهد در قانون اساسی و قانون انتخابات بدهد - بسیار است « ولی بغیر از تشکیل يك تشکیک شورای مملکتی که از اختیارات و کیفیات آن ظاهر آکسی « هیچگونه اطلاع قطعی ندارد و چنانچه معلوم است آشکار گردیده و همه چیز دیگر « در پرده خفا مستور است مسیو دوهار توپک اظهار میدارد که قرار است مجلس « سنا که بر حسب قوانین اساسی تاسیس گردد مفتوح شود ولی علاءالسلطنه که سفیر « روس تصور میکند او بریاست آن انتخاب خواهد شد بمن اظهار میدارد که در این « باب اطلاعی و آگاه نیست که آیا در خصوص تغییر و تبدیل مواد قانون اساسی هم « مذاکره جدی در میان باشد شکی نیست نوت متحد المالی که سفارتین انگلیس و « روس در ۸ شهر جاری برای شاه فرستاده اثر خود را بخشیده و بهمین زود بها يك « خبری در خصوص این مسئله خواهد رسید و هنوز زود است در باب اثری که « مراسله مزبور در اهالی پایتخت نموده چیزی گفته شود ولی امید است که بدان واسطه « در حالت روحیه مایهین بهبودی حاصل گردیده و در مسئله انتخابات اقدام خواهند « کرد ولی هر گاه شاه از روی عقل عمل نموده و بنصایح دولتین در باب افتتاح پارلمان « اعتنائی ننماید محتمل نیست که ملیین جرئت اقدامی دیگری مگر بستن بازارها « بعنوان پروتست بنمایند . »

« فهمیدن اینکه آیا در باغ شاه در حقیقت چه میگردد یا آنکه چه قسم « اشخاص در هر دقیقه نزد شاه دارای نفوذ تام میباشند سهل نیست ولی بنظر یقین میاید « که امیر بهادر جنگ سپهسالار اعظم و وزیر جنگ در معنی دیکتاتور ایران است و در « مجلس وزرا که هر روز در یکی از چادرهای باغ منعقد میشود رأی او در مذاکرات « قطعی شناخته شده و او است که عقاید شخصی خود را بعرض شاه رسانیده و وانمود «

« تلگراف ۱۷ شهریاری شما امروز در ضمن مذاکرات مفصل با مسیو چاریکوف او »
 « چند فقره تلگرافی که مابین خود و مسیو دوهارتویک ردوبدل شده بود قرائت نمود »
 « از قراری که جناب معظم‌الیه توضیح نمود غارت و خرابی اموال روسی در پستخانه »
 « کار مخالفین طرفداران سلطنت بوده و چنانچه دیروز من فهمیده بودم از طرف »
 « عساکر ملی و شاه بعمل نیامده است و او اظهار یقین نمود که جان اتباع خارجه »
 « مقیم تبریز و تاسیسات روسی آنجا از قبیل قونسولخانه و بانگ و غیره در خطر بوده »
 « و فعلا امنیت صحیح در آنجا صورت وجود ندارد و بعلاوه مذکور داشت که این »
 « استعدادیکه فرستادشده کمترین عده بوده است که امکان داشته است فرستاده شود »
 « و همینکه عساکر مزبور از جلفا حرکت نمودند در هر نقطه اخطار خواهد شد که »
 « این استعدادی که به تبریز می‌رود بقصد آن است که در صورت لزوم از اتباع »
 « خارجه و تاسیسات آنها حفاظت نماید مسیو چاریکوف اظهار داشت که او امر موکده »
 « صادر خواهد گردید برای آنکه این استعداد بهیچوجه نباید در امور داخلی ایران »
 « مداخله نماید همین که وثیقه برای حصول امنیت بدست آید عودت داده »
 « خواهد شد . »

« مسیو چاریکوف در موقعیکه مضمون تلگراف فوق‌الذکر شمارا برای او »
 « بیان نمودم بطور حتم مرا اطمینان داد اگر تصور شود که اقدامی از طرف دولت »
 « شده چنین مقاصدی در بر داشته این نظریات بکلی با حقیقت مسئله مبیانت دارد »
 « برای دولت روس امکان نداشت صبر کند تا آنکه تبعه روس در آنجا کشته شوند »
 « و هر گاه چنین واقعاتی رخ دهد اقدامات بسیار سخت تر باید بعمل آید و جناب »
 « معظم‌الیه عنوان نمود که اقدامانیکه دولت روس فعلا نموده اند فقط از برای احتیاط »
 « بوده و یقین بود از اینکه هر گاه چنین حادثه در جنوب ایران بعرضه وقوع رسد »
 « دولت اعلیحضرتی در این قسم موارد همین گونه اقدامات خواهند نمود دولت روس »
 « بهیچوجه من الوجوه میل یا قصد مداخله در امور ایران را ندارد و استقرار امنیت »
 « تبریز توسط هر که باشد برای آن دولت تفاوتی نمیکند و آنها مایل با استقرار امنیت »
 « میباشند تصور اینکه دولت روس می‌خواهد حکمفرمائی شاه را رجعت داده یا آنکه »

« مشروطین را سرکوبی دهد خارج از موضوع است من بجناب معظم‌الیه اظهار داشتم »
 « که آنچه تاکنون بیان نموده ام عقیده دولت اعلیحضرت نیست ولی عقیده »
 « اهالی بسیار نقاط انگلستان ممکن است این باشد مسیو چاریکوف در جواب اظهار »
 « نمود که مشتاقانه امید وار است براینکه دولت اعلیحضرتی حتی القوه رفع اینگونه »
 « سوء تفاهات را نموده و عموم را از حقیقت و مقصود این اقدام که دولت روس و »
 « برای امداد مستحقین قونسولخانه نموده که در موقع خطر تبعه و تاسیسات آن »
 « دولت را حفاظت نمایند واقف خواهند نمود جناب معظم‌الیه بعلاوه اظهار داشتند که »
 « ۳۰۰ الی ۵۰۰ نفر از رولوسیونرهای قفقاز در جزو قشون ستارخان میباشند و »
 « خیلی شرارت میکنند من تحقیق نمودم چرا مامورین روس آنها را در مساکن خود »
 « نگاه داشته بودند جناب معظم‌الیه در جواب گفتند غیر ممکن است یک سرحد »
 « طویل کوهستانی را بتوان محافظت نمود بطوری که کسی نتواند خارج شود و قرار »
 « است که مقصود محدود اعزام این قشونرا وعدم قصد مداخله در امور داخلی ایرانرا »
 « در گزرت رسمی اعلان نمایند در جواب سؤال من که آیا قونسول جنرال مقیم تبریز »
 « خطر را سخت و آجل می‌پندارد جناب معظم‌الیه اظهار داشتند بلی همینطور است »
 « گمان نمیکنم غیر ممکن باشد دولت روس را راغب بتجدید تصمیمشان بنمائیم و بنظر میآید »
 « آن دولت را یقین حاصل است که گاه خطرات منتظره را اهمیت نداده یعنی »
 « خطرانی که آن دولت از وجود آن ظاهرا یقین دارند مسئولیت بسیار مهمی »
 « بگردن گرفته‌اند . »

تلگراف سر جارج بارگلی سردار دگری

(واصله ۱۹ اکتوبر)

« تهران ۱۹ اکتوبر ۱۹۰۸ - کفیل جنرال قونسولگری اعلیحضرتی مقیم »
 « تبریز را پورت میدهد که فعلا مشغول تنظیم پلیسها هستند و بازارها یحتمل »

« تا آخر ماه مفتوح خواهد گردید مردم هم مشغول انبار کردن گندم برای «
 « موقع محاصره شهر می باشند و تهیات بسیار برای مقاومت امدادی می بینند »

تلگراف سراد و اردگیری به سر آرتر نیکلسن

وزارت خارجه ۲۰ اکتوبر ۱۹۰۸ - اغتشاشات اخیره تبریز - از کونت «
 « بنکندرف شنیدم که بعالت اظهار عقیده که من نمودم و بجهت اینکه فعلا تبریز آرام «
 « است و ستارخان اقدامات برای حفظ اهالی مینماید بقشون روس امر داده شده که «
 « در جلفا که در سرحد واقع است توقف نمایند و شما باید دولت روس را مسبوق نمایند «
 « از اینکه آن دولت اظهارات مرا اصفا نموده اند رضایت داشته و از فعلیت دادن «
 « بآن بسیار خوشوقت می باشم . »

تلگراف سراد و اردگیری به آرتر نیکلسن

« وزارت خارجه ۲۱ اکتوبر ۱۹۰۸ - راجع بتلگراف دوم شهر جاری «
 « سر جارج بارگلی - بنظر مطلوب می آمد که شما با کفیل وزارت امور خارجه در باب «
 « این مسئله مشورت نمائید که آیا حالا موقع مناسبی است برای آنکه سفرای روس «
 « و انگلیس مقیم تهران بشاه پیشنهاد نمایند که تبریز را از این قید و دست و پا بستگی «
 « آزاد ساخته و از حکومت مشروطه محروم نسازند ظاهراً این بهترین وسیله حصول «
 « و تأمین امنیت و آرامی تبریز است که در آنجا منافع تجارتهی روس آن قدر دارای «
 « اهمیت است . »

تلگراف سر آرتر نیکلسن سراد و اردگیری

(واصله ۲۰ اکتوبر)

« سنت پترزبورغ ۲۰ اکتوبر ۱۹۰۸ - تبریز - مسیو چاریکوف را که «
 « امروز ملاقات کردم بمن اظهار داشت دسته که باید به مستحفظین قونسولخانه تبریز «
 « اضافه شوند از جلفا حرکت نخواهند نمود چرا که اخباری که از آنجا واصل گردیده «
 « بهتر است و از قرار معلوم تا یک اندازه نظم در آنجا برقرار میشود این مسئله «
 « تلگرافا به سفیر روس مقیم تهران مخابره شده و او نیز اطلاع یافته است که تا «
 « زمانیکه جنرال قونسول روس مقیم تبریز آن قشون را نخواسته است باید در «
 « خاک روس بمانند بجنرال قونسول تعلیم داده شده بود که تا زمانیکه جان اتباع «
 « روس یا سایر اروپائیانرا در معرض خطر نیند آندسته قشون را طلب نماید . »

تلگراف سر آرتر نیکلسن سراد و اردگیری

(واصله ۲۳ اکتوبر)

« سنت پترزبورغ ۲۳ اکتوبر ۱۹۰۸ - مشروطیت و انتخابات راجع «
 « بتلگراف ۲۱ شهر جاری شما مسیو چاریکوف با این پیشنهاد موافقت دارد که حالا «
 « در باب این مسئله و توسعه قانون تا شهر تبریز بشاه پیشنهاد شود و چنانچه ارائه «
 « طریق مینماید شکل و طرز پیشنهادات بایستی بمشورت نمایندگان روس و انگلیس «
 « مرتب شود . »

تلگراف سراد و اردگیری سر جارج بارگلی

« وزارت خارجه ۲۳ اکتوبر ۱۹۰۸ - مشروطیت ایران - لطف نموده رجوع «
 « بتلگراف امروز سر آرتر نیکلسن بنمائید من شما را مختار میکنم که چنانچه پیشنهاد «
 « نموده اید باتفاق مسیو دوهارتویک عمل نمائید . »

تلگراف سرادوار دگری بسر آرتر نیکلسن (۱)

« وزارت خارجه ۲۳ اکتوبر ۱۹۰۸ - مشروطیت ایران تلگراف امروز »
 « شما واصل گردید و بر طبق آن بسفیر اعلیحضرتی مقیم تهران تعلیمات فرستادم . »
 « شما باید کفیل وزارت امور خارجه روس را از این مسئله مستحضر دارید . »

تلگراف سر آرتر نیکلسن بسراد وار دگری

(واصله ۲۴ اکتوبر)

« سنت پترزبورغ ۱۲۴ اکتوبر ۱۹۰۸ - مسیو چاریکوف مرا اطلاع میدهد »
 « که به مسیو دو هار تویک تعلیمات رسیده که نه او و نه قونسول روس مقیم تبریز »
 « نبایستی مستقیماً بقشون روس که ساخلوی جلفا هستند برای معاونت رجوع نمایند »
 « ولی هر گاه جان اتباع روس در خطر باشد بایستی دولت روس را از آن مستحضر »
 « ساخته آن دولت اوامر لازمه را که مقضی و تناسب دارد صادر خواهند نمود »
 « بعقیده مسیو چاریکوف نظربه بهبودی اوضاع تبریز بنظر بهتر میآید که عنان کنترل »
 « حرکات قشون روس بدست خود آن دولت باشد من اظهار داشتم با این عقیده و »
 « تصمیم اینکه در هر موردی آیا کمک لزوم دارد یا ندارد با دولت مرکزی باشد »
 « و نه با کار گذاران مقیم ایران همراه هستم . »

تلگراف سرادوار دگری بسر جارج بارگلی

مورخه ۱۱ نوامبر از وزارت خارجه لندن .

« راجع بتلگراف ۱۰ این ماه شما . »

شاه و مشروطیت .

« دولت اعلیحضرتی اقدام شما را تصویب مینماید »

نظر بمنافع خود شاه و آرامی مملکت خودش صلاح این است که آن
 « اعلیحضرت بقولهایی که بمردم ایران داده است عمل نمایند باین طریق امنیت و صلح »
 « در ایالت آذربایجان و تبریز بر قرار خواهد گردید شما خوب است که این نکات »
 « را بآن اعلیحضرت حالی نمایید . »

تلگراف سر جرج بارگلی بسرادوار دگری

مورخه ۱۳ نوامبر از تهران .

« شاه و مشروطیت . »

« شاه دیروز مسیوهار تویک و امروز من را بطور خصوصی بحضور خودشان »
 « پذیرفت . »
 « مفاد اظهارات ما موافق تلگراف ۱۱ اینماه شما بیک طریقی بود ما بشاه »
 « اصرار نمودیم که برای خاطر نمایی که در شنبه گذشته بر علیه مشروطیت ترتیب »
 « داده شده بود شاه نباید بر خلاف ضمانتهاییکه بمردم ایران و دولتین متحاین داده »
 « است رفتار نماید . »
 « در جواب شاه گفتند که قسمت زیادی از مردم مشروطیت را بر خلاف »
 « مذهب خود می بندارند و باین جهت به آن مخالف هستند شاه مصنوعی بودن نمایش »
 « روز شنبه را تکذیب نموده ولی بمن اطمینان دادند که در آن موقع رای قطعی »
 « در هیچ اقدامی ندادند . »
 « آن اعلیحضرت اظهار نمودند که شخصاً من مایل بمجلس هستم ولی در »
 « صورتیکه مثل مجلس سابق نباشد . »
 « من خاطر نشان نمودم که عقیده عموم بر این است اعلیحضرت شما خیال »
 « ندارید بقولهایی که داده اید رفتار ننمائید و در صورتی که واقعاً شما مایل به »
 « مشروطیت هستید عقیده مردم خیلی در خطا است . »
 « در خصوص احساسات اغلب مردم من با اعلیحضرت هم عقیده نبوده و جداً »

« تأکید نمودم که نظریه منافع آن اعلیحضرت و اعاده نظم در آذربایجان و رفع اشتباه »
 « اذهان مردم بهتر آنست که فوراً بقولهای که داده اید رفتار نمائید. »

تلگراف سر نیکلسن بسرادوردگری

مورخه ۱۴ نوامبر از سن پترزبورگ.

« دیشب من با مسیو ایزولسکی در خصوص اوضاع ایران صحبت داشتیم. »
 « جناب ایشان گفتند که در دو نکته ایشان مصمم شده اند و آن دو نکته »
 « این است که روسیه نه مداخله نماید و نه بشاه کمک کند. »
 « اقداماتی که ترك آنرا مصمم شده اند معلوم است ولی نگرانی ایشان از »
 « این است که چه اقدامی برای علاج اوضاع کرده بشود تا اینکه اوضاع منجر به »
 « آناارشی نشود که دخالت دولتین حتمی گردد بنظر ایشان اینطور رسیده است که »
 « طرح اصلاحاتی با موافقت دولت اعلیحضرتی ترتیب داده شود شاه را مجبور به »
 « اجرای آن نمایند. »
 « جناب ایشان گفتند که در خصوص احضار صاحبمنصبان قزاق روسی که »
 « من پیشنهاد کرده بودم غور نموده و بنظر ایشان اقدام در این موقع خطرناک می آید »
 « مسیو هارتویک از تهران حرکت نموده و خیال مسیو ایزولسکی این »
 « است که یک کمیون اداری برای رسیدگی با اوضاع ایران و ترتیب بعضی پیشنهادات »
 « راجع باصلاح امور این مملکت تشکیل دهد. »
 « من به مسیو ایزولسکی قول دادم که مجلی از مفاد صحبت خودمان را »
 « برای شما تلگراف نموده و گفتم که شما شاید بعد از تبادل افکار با اشخاصی که در »
 « ایران نیستند بتوانید بعضی پیشنهادات برای بهبودی اوضاع حالیه بنمائید. »

مکتوب سر آرتور نیکلسن بسرادوردگری

(واصله ۲۳ نوامبر)

سنت پترزبورگ ۱۴ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا - دیشب مسیو ایزولسکی شرحی
 در خصوص اوضاع ایران که هنوز خیالات او را مضطرب میدارد بیان نموده گفت من
 در دو مسئله تصمیم رای نموده ام یکی عدم مداخله و دیگری عدم تقویت شاه اینرا
 ممکن است جنبه پاتیک بدانیم ولی از حیث جنبه مثبت آن در اضطرابم. باین معنی که
 جناب معظم الیه بطور واضح از آنچه نباید بکند مستحضر است ولی درست نمیداند چه
 بایستی بکند احتمال اینکه مملکت دو مرتبه دچار هرج و مرج شود و باعث حدوث
 اتفاقاتی گردد که دولتین را مجبور بمداخله نماید او راهواره مکدر داشت و برای یک
 نقشه رفورمی که پس از مشورت با دولت اعلیحضرتی بشاه بقبولانند فکر کرده بود و
 بنظر او چندان فایده نداشت یک نقشه ریخته شود در صورتیکه کسی یا هستی که لایق
 اجرای آن باشد در ایران پیدا نمیشود مسیو دو هارتویک در شرف حرکت و عازم
 سنت پترزبورگ بود در نظر داشت که بورود آنجا یک کمیته اداره کوچکی تأسیس نماید
 که بتوانند سبب علاج موقع باشد طرح ریزی نمایند.
 او مسرور بود از اینکه فرمانفرمای قفقازیه در مسئله اینکه تا آخرین دقیقه
 از هرگونه مداخله دوری جویند با او موافق بوده در واقع این مسئله صبر و تحمل
 دولت روسیه را در مورد امتحان گذارده است او نیز در باب اراهه طریقی که من نمودم
 بر اینکه صاحبمنصبان روسی را باز بخواهند تا آنکه علامت نارضایتی دولت روس باشد
 مشغول فکر بوده ولی میترسیده است با این اوضاع چنین اقدامی بسیار خطرناک باشد
 چراکه در غیاب آنها هیچ نمیتوان اعتماد نمود بر اینکه بریکاد قزاق اصلاً از روی نظم
 و ترتیب حرکت کنند و برای تسکین اوضاع حالیه اقدامی بایستی بعمل آید از قرار
 معلوم شاه از انتشار قانون انتخابات و انعقاد مجلس سر پیچی می نمود.
 امروز بعد از ظهر مسیو ایزولسکی مجدداً در باب وضع امور ایران و مخصوصاً

« احوال آذربایجان بیاناتی نموده اظهار داشت که ستارخان در جلفای ایران حاکمی
 « تعیین نموده و او بیرق قرمزی بر افراشته و فوراً یکصد الی یکصد و پنجاه نفر از
 « رولوسیونرهای خاگ روسیه بوی ملحق گردیده اند راست است که طرق تجارتنی
 « حالیه مفتوح میباشد ولی اتباع روس مقیم تبریز اتصالاً مورد تهدیدات واقع شده
 « اسباب رنجش آنها فراهم میاید و از اینکه او دست روی دست گذاشته و هیچ
 « اقدامی نموده است او را ملامت و سرزنش می کنند »

« مسیودوهارتویسک راپورت داده بود که نصایح او و سرچارچ پارگلی در
 « شاه تأییری پیدا نموده ولی هنوز آن اعلیحضرت اقدامات قطعی برای قبول مستدعیات
 « ما بعمل نیآورده است بعلاوه هرگاه مجلس منعقد گردد بجز تهییج احساسات عامه کار
 « دیگری نخواهد کرد و بنظر وی مجلس قادر نخواهد بود که امورات را بحالت معمولی
 « وعادی اعاده دهد من به مسیو ایسولسکی اظهار داشتم که ما صبر و تحمل زیادی
 « که دولت روس بخرج میدهد و در مواقع بسیار سخت و مشکل بخرج داده است
 « کاملاً در نظر داریم و ایشان بلاشک فهمیده اند که صدراعظم از صبری که روسیه
 « بخرج داد و ایفای بعهود خود در مراعات معاهده شهادت کامل داده اند فکراً همین
 « این بود که ما بایستی اصرار باعلان قانون انتخابات و تشکیل مجلس بنمائیم و هرگاه
 « این اقدامات بانجام برسد ممکن است در مردم تسکین حاصل گردد من بایشان اظهار
 « داشتم خلاصه نظریات او را که دیشب برای من اظهار داشت بشما تلگراف نموده ام
 « و همینکه جواب از طرف شما رسید فوراً او را مستحضر خواهم داشت »

« اوضاع آذربایجان بلاشک اسباب تشویش دولت روس گردیده خصوصاً
 « بواسطه آنکه ستارخان مستقلاً باراده شخصی عمل مینماید و رولوسیونرهای قفقازیه
 « هم نسبت باو آنچه او در پی حصول آنست همدردی و اقدامات مینمایند »

(امضا) سر آرتر نیکلسن

مکتوب سر آرتر نیکلسن بسرااد واردگری

(واصله ۲۳ نوامبر)

« سنت پترزبورغ ۱۳ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا مسیو ایسولسکی امروز چند
 « قسمت از تلگرافات مفصلی که از تهران رسیده بود برای من قرائت نمود و
 « اظهار داشت این تلگرافات را سفارت فرستاده و اوضاع پایتخت ایرانرا بسیار تیره
 « و تار شرح داده اند »

« من بایشان اظهار داشتم محض تسکین اهالی لازم است مجلس تشکیل گردد
 « و شاید آنوقت بشود بیک وسیله در اوضاع بهبودی داده شود عمده آن است که
 « شروع بانتخابات شده و مجلس منعقد گردد اطمینان دارم در این ملاقاتی که
 « امروز سفرای انگلیس و روس از شاه میکنند ما طوری بکنیم که از مساعی و اقدامات
 « مستبدین نتیجه حاصل نشود »

(امضا) آرتر نیکلسن

مکتوب سر چارچ پارگلی بسرااد واردگری

(واصله ۲۳ نوامبر)

« تهران ۵ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا - در تعقیب مراسله ۲ شهر ماضی خود
 « افتخاراً راپورت میدهم که در عرض هفته اول ماه اکتوبر در مناسبات مابین فرمانفرمای
 « تبریز و ملتیان آثار و علانم بهبودی هویدا نگردید و اقدامات مختلفه که برای
 « حل اشکالات موقع بعمل آمد بی ثمر بود و این مسئله واضح بود که عین الدوله
 « آنقدرها قصد نداشت که بواسطه امتیازات بموقع باملتیان از در اصلاح داخل شود
 « و بعلاوه بواسطه مسدود نمودن ابواب دخول بشهر هم بر مصیبت اهالی شهر افزوده وهم
 « تمام طبقات مردم را بخشم آورده است »

« روز نهم ملتیان در یک موقع براردوی فرمانفرما و سواره ماکوئی که »

« پل آجی را در نزدیکی یکی از دروازه های شهر در تصرف داشتند حمله بردند نتیجه »
 « این جنگ که تا ده ساعت دوام داشت این شد که قشون ملی تماماً مظفر گردیده »
 « وسواره ماکوئی منهزم و در اردوی دولتی اختلال زیاد روی داد در این جنگ »
 « تلفو نخانه روس در نزدیکی پل آجی قتلگاه بزرگی بود و قریب چهل نفر از سواران »
 « ماکوئی آنجا بقتل رسیدند . »

« روز ۱۲ محله دواچی شهر که تا آنوقت بدست دولتیان بود تسلیم شد و »
 « مجتهد بزرگت و شجاع نظام سر کرده سواره مرندی با تمام دولتیان رو بفرار »
 « گذاردند و خانهای آنها را با انجمن اسلامی مشهور را که مقامات مهمه مستبدین »
 « بود غارت نموده آتش زدند از اینوقت شهر بدون گفتگو بدست ملتیان بود و عساکر »
 « دولتی در تحت امر عین الدوله تا پانزده میل از تبریز دور رفته و در آنجا توقف »
 « نمودند سپس عین الدوله معزول و فرمانفرما تعیین شد بجای او منصوب گردید ولی »
 « چون او از قبول این عهده امتناع ورزید عین الدوله دو باره بعهد خود »
 « بر قرار است . »

« در ۱۸ اکتوبر دولت روس تصمیم نموده بود ۸۰ الی ۱۰۰ نفر قزاق ایرانی و دو »
 « دسته پیاده نظام بدانجا اعزام نماید ولی آخر الامر ترک عزیمت نمود . »

« از زمان ظفریابی ملتیان اوضاع تبریز روی هم رفته کسب بهبودی نموده »
 « و روز ۲۸ اکتوبر بازارها مفتوح گردید ولی بواسطه اقدامات شجاع نظام بر تجارت »
 « شهر خسارت زیاد وارد آمد و شجاع نظام پس از قرار بمرند مراجعت نموده و راه جلفا »
 « را اشغال نمود تا روز ۲۸ نارنجکی توسط پست برای او ارسال گردیده خود و »
 « یکی از پسرانش را مقتول نمود از زمان قتل او یکی از پسرانش که زنده مانده »
 « است و خود را حاکم مرند میخواند راه تجارت رامسدود نموده و راه از خروم هم »
 « بواسطه حضور دزدان ماکوئی خیلی ناامن بوده است . »

« این را باید مذکور دارم که از زمان آخرین شکست دولتیان رؤسای »
 « ملتیان تلگرافات بشاه و وزیر امور خارجه مخابره نمود و اظهار اطاعت و انقیاد بآن »
 « اعلیحضرت نموده و بوزیر امور خارجه اعلام کرده اند که با تمام قوا منافع اتباع »

« خارجه را که در شهر سکونت دارند حفظ خواهند نمود و سواد این تلگرافات را »
 « برای اکثر نمایندگان خارجی تهران فرستادند . »

(امضا) جارج بارگلی

مکتوب سر آرتر نیکلسن بسرا دواچیگری

(واصله ۲۳ نوامبر)

« سنت پترزبورغ ۹ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا - امروز صبح از (مسیو ایسولسکی) »
 « ملاقات نموده از او در باب اخبار تهران در خصوص قصد شاه بنسخ مشروطیت »
 « استفسار نمودم چون از قرار تلگراف ۸ نوامبر (سرجارج بارگلی) انجام چنین اقدامی »
 « قریب الوقوع بنظر میامد . »

« بر من اینطور معلوم گردید که به مسیو ایسولسکی در این باب از طرف »
 « مسیو دوهارتویک خبری نرسیده بود و بنا بر این من مضمون تلگراف فوق الذکر »
 « سرجارج بارگلی را برای او قرائت نموده و بجناب معظم الیه اظهار داشتم که متعاقب »
 « وصول آن تلگراف تلگراف دیگری از تهران برای من رسیده مشعر بر اینکه »
 « یادداشت متحد المال دیروز بوزیر امور خارجه داده شد و چون شاه ظاهراً فقط وعده »
 « داده بود که بصدر اعظم امر دهد که بروفق عریضجاتی که اظهارات برضد مشروطیت »
 « نموده بودند عمل نماید حالا امکان داشت که شاه مجدداً ملاحظه وضعیت خود را »
 « بنماید و هر گاه در نسخ مشروطیت اصرار شود نتایج و عواقب بسیار وخیم می باشد »
 « و در هر صورت نظر بنصایحی که دولتیان روس و انگلیس مکرراً بشاه داده اند دولتیان »
 « باید چنین اقدامی را از طرف او بنظر بسیار جدی و سخت بنگرند بنظر من چنین »
 « میآید بایستی بیک نحوی بشاه فهمانید که باین طور سهل و ساده نمیتواند بنصایحی »
 « که باو شده بی اعتنائی نماید . »

« مسیو ایسولسکی اهمیت موقع را بخوبی شناخته است ولی اظهار داشت »
 « تا زمانی که از مسیو دوهارتویک را پورتی نرسد نمیتواند عقیده قطعی خود را اظهار »

« نماید و برای کسب راپورت از او در خصوص حقیقت موقوف تلگراف کرده است او »
 « بمن گفت میخوام بدانم شما چه اقدامی را میتوانید ارائه نمایید که عدم قبول دولتمین
 « را بشاه بنمایاند من بایشان اظهار داشتم مشکل است اقدامی را که بسیار بجای مناسب
 « باشد معین نمود البته پروتست فقط چندان اثری نخواهد داشت ولی شاید اگر دولت
 « روس صاحبمنصبان خود را تا مدت محدودی باز خواسته نگذارند نزد او باشند »
 « شاه ممکن است بفهمد که از دولت روس نمیتواند انتظار همراهی و کمکی
 « داشته باشد. »

« مسیو ایسولسکی این ارائه طریق را مطلقاً رد نمود ولی اظهار داشت :
 « که چنین اقدامی مورد اعتراضات بزرگ میباشد بهتر این است صبر شود تا اطلاعات
 « کاملتری در خصوص آنچه حقیقه واقع شده است بدست آید و از تلگرافات عمومی
 « این طور مفهوم میگردید که عریضه هایی که بشاه تقدیم شده بود فقط مقدمه اقدامی
 « از طرف آن اعلیحضرت بود و ذکر نشده بود که شاه به نسخ مشروطیت رضا
 « داده باشد. »

تلگراف سر جارج بارنگلی بسراد واردگری

(واصله ۲۳ نوامبر)

« تهران ۲۳ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - راجع بتلگراف دیروز »
 « من با مسیو سابلین آخر الامر در باب اوضاع مذاکره نمودم و تصور میکنم خوب »
 « است نمایندگان دولتمین استدعا نمایند شاه هر دو آنها را بحضور خود پذیرفته و
 « آنوقت تقاضای ذیل را بنمائیم اول آنکه صدر اعظم و امیر بهادر جنگ را که
 « پلتیک مستبدانه آن اعلیحضرت را بیشتر بایستی بآنها نسبت داد از کار خارج نماید »
 « و ثانی آنکه اعلانی راجع باستقرار مشروطیت صادر و منشتر نماید. »